

บทที่ 2

ความหมายและลักษณะของอายุความ

อายุความคือระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้มีการใช้สิทธิเรียกร้องหรือให้ฟ้องคดีภายในกำหนดระยะเวลา หากไม่ได้ใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดีภายในกำหนดระยะเวลานี้คดีเป็นอันขาดอายุความ จึงส่งผลให้ไม่สามารถใช้สิทธิเรียกร้องหรือฟ้องคดีได้ บทที่ 2 จะอธิบายถึงความหมายของอายุความ ที่มาของอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ลักษณะของอายุความในคดีแพ่งและคดีอาญา เหตุผลของการกำหนดอายุความในคดีอาญา ประเภทของอายุความในคดีอาญา และสภาพบังคับของอายุความในคดีอาญา

2.1 ความหมายของอายุความ

กฎหมายเกี่ยวกับอายุความมีปัญหาว่าเป็นกฎหมายสารบัญญัติหรือเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ เดิมมีความเห็นว่าเป็นกฎหมายสารบัญญัติ เพราะไม่เกี่ยวกับวิธีพิจารณา แต่มีผลให้คดีนั้นลงโทษไม่ได้เมื่อคดีขาดอายุความฟ้องร้อง เท่ากับกฎหมายยอมยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุผลนี้นักนิติศาสตร์จึงมีความเห็นว่า "อายุความฟ้องร้อง" เป็น "เหตุยกโทษให้เฉพาะตัว" (personlicher strafaufhebungsgrund)¹ ดังนั้นอายุความฟ้องร้องจึงเป็นกฎหมายสารบัญญัติ แต่ต่อมาคำพิพากษาได้กลับหลักเดิม โดยถือกันว่าอายุความเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ²

บทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญาของประเทศฝรั่งเศส กระทรวงยุติธรรมฝรั่งเศสและนักกฎหมายส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอายุความนั้นมิได้มีขึ้นเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหา แต่มีขึ้นเพื่อประโยชน์ของสังคม เดิมตามคำพิพากษาฎีกาวันที่ 26 ธันวาคม 1956 ได้วินิจฉัยว่าต้องใช้กฎหมายที่บังคับอยู่ในขณะเมื่อเริ่มนับอายุความ และกฎหมายใหม่ที่ยึดอายุความการลงโทษออกไปจะนำมาใช้กับอายุความที่เริ่มเดินแล้วไม่ได้ แต่ต่อมาก็ได้มีคำพิพากษาลงวันที่ 25 ธันวาคม 1967 ไม่ยอมรับอายุความฟ้องร้องตามกฎหมายใหม่ซึ่งเป็นคุณแก่จำเลยมากกว่า ข้อ

¹ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป พิมพ์ครั้งที่ 7(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547), หน้า 393.

² โกลเมน ภัทรภิรมย์, กฎหมายอาญาฝรั่งเศส(กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ จุฬาฯ ม.ป.ป., 2525), หน้า 8.

แตกต่างของคำพิพากษานี้ มีผู้อธิบายว่า วิธีการใช้กฎหมายย่อมแตกต่างกัน สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับอายุความฟ้องร้อง และอายุความล่วงเลยการลงโทษ โดยอายุความฟ้องร้องย้อนหลังได้ แต่อายุความล่วงเลยการลงโทษย้อนหลังไม่ได้³ ดังนั้นกฎหมายเกี่ยวกับอายุความจึงเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติเพราะกฎหมายเกี่ยวกับอายุความสามารถบังคับย้อนหลังให้เป็นผลร้ายโดยนำอายุความมาลงโทษผู้ที่กระทำความผิดในคดีที่ขาดอายุความแล้วได้ (แต่กฎหมายสารบัญญัติไม่สามารถมีผลบังคับย้อนหลังได้)

สำหรับบทบัญญัติเรื่องอายุความในคดีอาญาของไทยที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 ถึงมาตรา 101 นั้น ได้บัญญัติเอาไว้ในประมวลกฎหมายอาญา แต่โดยลักษณะของกฎหมายอายุความเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ เพราะประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายกำหนดความผิดและโทษ ดังจะเห็นจากประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย”

การกระทำที่บุคคลจักต้องรับโทษเป็นการกระทำที่เป็นความผิดอาญาตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำนั้น ถ้าในขณะกระทำยังไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดอาญา แต่มาบัญญัติขึ้นภายหลังก็จะลงโทษการกระทำก่อนที่มีกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดอาญาไม่ได้ กล่าวคือ กฎหมายอาญาเมื่อบัญญัติขึ้นแล้วย่อมมีผลบังคับในปัจจุบันและอนาคตเท่านั้น ไม่มีผลย้อนหลังไปบังคับถึงการกระทำในอดีตด้วย เวลาขณะที่การกระทำได้ถูกกระทำลงจึงเป็นสาระสำคัญในการใช้กฎหมายอาญา⁴ การห้ามใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังนี้ หมายถึงการห้ามใช้กฎหมายอาญาสารบัญญัติเท่านั้น แต่กฎหมายอาญาวิธีสบัญญัติไม่ตกอยู่ในข้อห้ามนี้ เช่น บทบัญญัติขยายเวลาของอายุความจาก 10 ปี เป็น 20 ปี ย่อมมีผลย้อนหลังได้แม้จะมีลักษณะเป็นโทษแก่ผู้กระทำก็ตาม⁵ ดังนั้น กฎหมายเกี่ยวกับอายุความเป็นเรื่องของกฎหมายวิธีสบัญญัติ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

⁴ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคความผิด, พิมพ์ครั้งที่ 6(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 6.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

2.2 ที่มาของอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายไทย

ก่อนที่จะใช้ประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายได้บัญญัติถึงอายุความเพื่อให้มีการฟ้องคดีภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด มีการศึกษากฎหมายที่บัญญัติเกี่ยวกับอายุความตั้งแต่สมัยสุโขทัยมีกฎหมายลักษณะโจรซึ่งเป็นศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง กฎหมายพระเจ้ามังรายราชศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายของอาณาจักรล้านนาในสมัยพ่อขุนรามคำแหง โดยศึกษาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์มีการบัญญัติกฎหมายตราสามดวงและกฎหมายลักษณะอาญา ซึ่งกฎหมายลักษณะอาญาเป็นกฎหมายฉบับสุดท้ายก่อนที่จะใช้ประมวลกฎหมายอาญา

2.2.1 กฎหมายลักษณะโจร (ศิลาจารึกบทที่ 38)

กฎหมายลักษณะโจรเป็นกฎหมายลักษณะอาญาฉบับแรกของไทยที่บัญญัติในสมัยสุโขทัย สันนิษฐานว่าจารึกระหว่าง พ.ศ. 1880 – 2000 ประมาณ 700 ปีเศษมาแล้ว ได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับอายุความในกฎหมายลักษณะโจร

ย่อความได้ดังนี้ "รู้ชื่อผู้ร้าย ลักขของจากบ้านคนอื่นก็ดี ลักข่าของคนอื่นก็ดี หรือมีคนชวนไปลักทรัพย์ก็ดี สมคบไปลักทรัพย์ด้วยกันก็ดี หรือผู้ใดรู้ว่ามีกัการยกยกทรัพย์อำพรางเป็นความลับไว้ได้ประมาณสิบปี หรือในนัดปัจจุบันก็ดี โดยทั้งนี้หากคนอื่นรู้เห็นมิได้ และผู้นั้นกลับเห็นออกเห็นใจโจร ไม่บอกกล่าวเจ้าหน้าที่ หรือบรรดาคนบดีให้ทราบ ท่านให้ลงโทษปรับไหมแก้มันอย่างเป็นผู้ลักทรัพย์โดยตรง"⁶

กฎหมายลักษณะโจรได้กำหนดอายุความ 10 ปี คือในกรณีที่มีผู้กระทำความผิดร่วมกับโจร หรือรู้เห็นว่าโจรกระทำผิด ให้นำความมาแจ้งต่อเจ้าหน้าที่หรือคนบดีภายใน 10 ปี เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ถ้าไม่นำความมาแจ้งภายใน 10 ปี ถือให้ลงโทษปรับผู้นั้นเสมือนเป็นโจร

* แผ่นหินที่จารึกเป็นแผ่นหินสีเขียวมีขอมบนแหลมแบบใบเสมา สูง 180 ซม. กว้าง 65 ซม. หนา 14 ซม. จารึกเป็นอักษรไทย พบที่ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เมื่อ พ.ศ. 2473

⁶ กรมศิลปากร, คำบรรยายธรรมนาโบราณคดีสมัยสุโขทัย พ.ศ. 2503. (พระนคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด คิวพร, จัดพิมพ์เนื่องในงานเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัย, 2507), หน้า 121.

2.2.2 กฎหมายพระเจ้ามังรายหรือมังรายราชศาสตร์

กฎหมายพระเจ้ามังรายหรือมังรายราชศาสตร์เป็นกฎหมายของพระเจ้ามังรายซึ่งใช้ในอาณาจักรล้านนามีเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองหลวง (พระเจ้ามังราย พ.ศ. 1801–1860) ซึ่งเป็นสมัยเดียวกับสมัยพ่อขุนรามคำแหง โดยพระเจ้ามังรายได้ดัดแปลงกฎหมายมาจากภาษามอญ

ในกฎหมายพระเจ้ามังรายหรือมังรายราชศาสตร์ ได้บัญญัติเกี่ยวกับอายุความฟ้องคดี “ไม่ว่าจะเป็นคดีอุกฉกรรจ์หรือคดีลหุโทษอายุความเท่ากันหมด 20 ปี คือ คดีเรื่องฆ่าฟัน ปล้นชิง ทุบตีผูกมัด เป็นชู้เมียกัน ชิงทรัพย์ ฝากของ กู้หนี้สิน ชิงไร่นาที่ดิน หรือคดีอื่นๆ นอกเหนือจากนี้ หากมิได้ว่กล่าวกันภายใน 20 ปี ให้พ้นอายุความไป แต่ถ้าหากว่กล่าวกันหลายครั้ง ก็ยังดำเนินคดีได้ หรือถ้าหากคู่ความยอมรับว่ามีคดีจริงก็อาจดำเนินคดีได้แม้จะเกิน 20 ปีแล้ว”⁷

การที่กฎหมายพระเจ้ามังรายหรือมังรายราชศาสตร์บัญญัติอายุความนี้ถือว่าเป็นหลักนิติธรรมที่ทันสมัย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการพิจารณาคดี เกี่ยวกับพยานหลักฐานที่พอจะหาได้ในระยะ 20 ปี แต่ถ้าเกินระยะ 20 ปี คู่ความเอาคดีมาฟ้องศาล ถ้าศาลพิจารณาคความก็ยากที่จะได้มีความยุติธรรม เพราะพยานหลักฐานสูญหายไปหมด และการที่บุคคลไม่เอาใจใส่ในสิทธิของตนปล่อยไว้นานเกิน 20 ปี ย่อมถือว่าเป็นการสละสิทธิหรือประโยชน์ที่จะได้รับ⁸ ในเรื่องคดีที่ขาดอายุความแล้วแต่คู่ความยอมรับว่ามีคดีกันจริงก็ดำเนินคดีได้ อันเป็นข้อยกเว้นของกำหนดอายุความ 20 ปี นอกจากนี้ยังมีหลักการในเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับระยะเวลาอายุความในกรณีที่มีการว่กล่าวกันมาเรื่อยๆ ศาลสามารถดำเนินคดีได้แม้จะเกินกำหนดอายุความ 20 ปีแล้วก็ตาม ซึ่งหลักการของอายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับระยะเวลาอายุความจัดว่าเป็นหลักการที่ทันสมัยอีกหลักหนึ่ง⁹

* ดันฉบัจาร์กิลงโบลานมีความหนา 48 ใบ มีจำนวน 95 หน้า ดันฉบัที่ศึกษานี้ได้มาจากวัดเสาให้ จังหวัดสระบุรี ภาษาและตัวหนังสือเป็นแบบไทยขอม

⁷ โครงการวิจัยคัมภีร์โบลานในภาคเหนือ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, มังรายราชศาสตร์ ภาคปริวรรต(เชียงใหม่: โครงการวิจัยคัมภีร์โบลานในภาคเหนือ สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2516), หน้า 26.

⁸ สวัสดิ์ ศรีสัม, ประวัติศาสตร์กฎหมาย(กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2515), หน้า 112.

⁹ หลวงสุทริวาทนฤพุฒิ, คำบรรยายประวัติศาสตร์กฎหมายชั้นปริญญาโท พุทธศักราช 2512-2513, พิมพ์ครั้งที่ 1(กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2516), หน้า 238.

2.2.3 กฎหมายตราสามดวง

กฎหมายตราสามดวง คือประมวลกฎหมายที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ได้ทรงโปรดเกล้าให้ชำระจากการรวบรวมตำรากฎหมายเก่าซึ่งถือเป็นหลักในการพิจารณาตัดสินความมาแต่โบราณ เมื่อจุลศักราช 1166 ตรงกับ พ.ศ. 2347 โปรดให้เรียกว่า "กฎหมายตราสามดวง" ในกฎหมายตราสามดวงหมวดพระอัยการ ลักษณะรับฟ้อง มีบทบัญญัติเกี่ยวกับอายุความปรากฏ ดังนี้คือ

"บทที่ 11 มาตราหนึ่ง ทวยราษฎรทั้งหลายวิวาท ค่า ดี กันด้วยเหตุประการใด ๆ ถ้าจะร้องฟ้องพิพากษากล่าวหากันให้มาร้องฟ้องแต่ใน 15 วัน พันกว่านั้นอย่าให้รับฟ้องไว้บังคับบัญชาเป็นอันขาดทีเดียว

อนึ่งรู้เห็นว่าโจรลักทรัพย์สิ่งของตนไป ข้อความนั้นพอเป็นสินไหมพิไน โทษเบาซึ่งจะยอมรับกันได้นั้นก็ดี และความ เซา ผาก ยืม ทรัพย์สิ่งของแก่กันประการใดก็ดี และความอาชญา ผูกมัดจำนองกันเป็นต้นก็ดี อนึ่งมีผู้ใดบอกเล่าว่าเมียมีชู้ ผู้รู้จักตัวชู้ปรากฏแล้วก็ดี แลจับชู้ได้ก็ดี ถ้าจะกล่าวหาฟ้องร้องกัน ท่านให้ฟ้องแต่ในสามเดือนลงมา พันนั้นอย่าให้รับบังคับบัญชา ถ้าป่วยไข้แลมีกิจราชการไป กลับมาแล้วให้ฟ้องร้องคดีนั้น แต่ในเดือนหนึ่งลงมา พันกว่านั้น อย่าให้รับฟ้องไว้พิจารณาเลย"¹⁰

ตามบทที่ 11 มาตราหนึ่ง วรรคหนึ่ง เป็นการฟ้องในกรณีมีการวิวาทหรือทำร้ายร่างกายกัน ไม่ว่าจะสาเหตุมาจากอะไร ต้องฟ้องภายในอายุความ 15 วัน และตามบทที่ 11 มาตราหนึ่ง วรรคสอง สำหรับกรณีการลักทรัพย์ การเช่าทรัพย์ การฝากทรัพย์ การยืมทรัพย์ การจำนอง หรือ เมียมีชู้ มีอายุความ 3 เดือน นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติถึงการที่อายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับระยะเวลาอายุความ¹¹ เมื่อผู้เสียหายป่วยไข้หรือต้องไปราชการ ทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องร้องของตนได้อีกภายใน 1 เดือน นับจากวันที่ตนหายป่วยหรือตนได้กลับจากราชการ

¹⁰ ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 116 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง เล่ม 1 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 298-299.

¹¹ ร. แลงกาด, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชย์ จำกัด, 2526), หน้า 116.

“บทที่ 16 มาตราหนึ่ง ทรัพย์หรือสิ่งของทาสทาสี ทาษา ช่างม้าโคกระบือ หายได้ตัวคืนมา ถ้าแลเจ้าทรัพย์จะหาความแก่ผู้ลักควรให้ว่าแต่ใน 10 วัน เดือน 1 พันกว่านั้น ใช้มีควรที่จะว่าความผู้นั้นเลย เพราะเหตุมิได้เอามาว่ากฎหมาย แต่แรกได้มานั้น”¹²

ในกรณีที่เจ้าของทรัพย์ฟ้องผู้ที่ลักทรัพย์ของตนหรือทรัพย์ที่เป็นของทาส ไม่ว่าจะ เป็นช่าง ม้า วัว หรือควาย จะต้องใช้สิทธิฟ้องภายในอายุความ 1 เดือน

“บทที่ 18 มาตราหนึ่ง ทูบหัวแตกฟันหักเอามากกฎหมายยังแพ่งอาญาให้ พิจารณาสืบไป ถ้าอยู่ถึง 3-4 วันมากกฎหมายจะรับมิได้ ถ้าโจทก์หาร่องฟ้องเรียกพิจารณาได้”¹³

ในกรณีทำร้ายร่างกายบาดเจ็บ เช่น กรณีทูบหัวแตก ฟันหัก เป็นต้น ผู้เสียหายจะต้องมาแสดงบาดเจ็บที่ตนได้รับต่อเจ้าหน้าที่บ้านเมือง (คือนายพระอำมรหรือภูดาษ) ภายในอายุความ 3-4 วัน

จากการวิเคราะห์กฎหมายตราสามดวงที่บัญญัติเกี่ยวกับอายุความ สรุปได้ ว่า กฎหมายตราสามดวงได้กำหนดให้มีอายุความสั้นหรือยาวแตกต่างกันตามลักษณะและความ ร้ายแรงของความผิด อายุความสั้นสุดคือ 3-4 วัน ในกรณีทำร้ายร่างกาย ตามบทบัญญัติบทที่ 18 และอายุความยาวสุดคือ 3 เดือน ในกรณีการลักทรัพย์ การเช่าทรัพย์ การฝากทรัพย์ การ ยืมทรัพย์ การจำนอง และเมียมีชู้ ตามบทบัญญัติบทที่ 11 นอกจากนี้บทบัญญัติบทที่ 11 มี การนำหลักการเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับระยะเวลาอายุความมาใช้ ในกรณีที่มี เหตุตามที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้ คือในกรณีผู้เสียหายป่วยไข้หรือต้องไปราชการ ทำให้ผู้เสียหายมี สิทธิฟ้องร้องของตนได้อีกภายใน 1 เดือน นับจากวันที่ตนหายป่วยหรือตนได้กลับจากราชการ

2.2.4 กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 21 เมษายน รัตนโกสินทร์ศก 127 ซึ่งตรงกับ พ.ศ. 2451 ในปี พ.ศ. 2499 ได้มีพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวล กฎหมายอาญา และในวันที่ 1 มกราคม 2500 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา โดยให้มาจนถึงปัจจุบันนี้ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้ใช้มาตลอดเวลาประมาณ 48 ปี บทบัญญัติของกฎหมายลักษณะอาญาที่เกี่ยวกับอายุความมีดังนี้

¹² ประมวลกฎหมาย รัชกาลที่ 1 จุลศักราช 116 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตรา 3 ดวง. หน้า 300-301.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 301.

หมวดที่ 9 ว่าด้วยกำหนดเวลาที่จะฟ้องความและที่จะลงโทษในคดีอาญา¹⁴

มาตรา 77 ความชอบธรรมที่จะฟ้องร้องผู้ใดว่ากระทำความผิดก็ดี หรือที่จะลงอาชญาแก่ผู้ใดตามคำพิพากษาก็ดี ท่านให้ถือว่าเป็นอันระงับด้วยความมรณภาพของผู้นั้น

มาตรา 78 การฟ้องร้องคดีอาญานั้น ถ้ามิได้ยื่นฟ้องต่อศาลภายในเวลาที่ท่านได้ตั้งไว้เป็นกำหนดไว้ ท่านว่าคดีนั้นขาดอายุความ อย่าให้ศาลรับไว้พิจารณาเลย และอายุความนั้นท่านตั้งเป็นกำหนดไว้ตามประเภทคดีต่างกันดังนี้ คือ

(1) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกจนตลอดชีวิต ให้ฟ้องได้ในยี่สิบปี

(2) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงยี่สิบปี ให้ฟ้องได้ในสิบห้าปี

(3) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเดือนหนึ่งไปจนถึงเจ็ดปี ให้ฟ้องได้ในห้าปี

(4) คดีที่ความผิดต้องระวางโทษอย่างอื่น นอกจากที่ว่ามานี้ ให้ฟ้องได้ในปีหนึ่ง

มาตรา 79 เวลาในระหว่างคดีเรื่องใดอยู่ในศาล คือในระหว่างร้องขอต่อศาลด้วยประการใดก็ดี ในระหว่างเวลาเรียกหรือจับตัวจำเลยตามหมายสั่งของศาลก็ดี ท่านว่าเป็นหยุดอายุความมิให้นับเวลาระหว่างคดีที่กล่าวมานี้เข้ามาในอายุความ

มาตรา 80 ในคดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ถ้าผู้ที่ควรร้องทุกข์ได้ตามกฎหมายรู้เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำผิดแล้วมิได้ร้องทุกข์สามเดือนไป ท่านว่าคดีนั้นขาดอายุความ

มาตรา 81 ในคดีจำพวกความผิดต่อส่วนตัวนั้น ถ้าได้ถอนฟ้องหรือได้ยอมความต่อกันโดยชอบด้วยกฎหมายแล้วไซ้ ท่านว่าหมดความชอบธรรมที่จะเอาคดีนั้นมารื้อร้องฟ้องต่อไป

มาตรา 82 ผู้ใดศาลได้พิพากษาให้ลงโทษ และยังไม่ได้อำนาจลงโทษตามคำพิพากษา จนล่วงเลยพ้นเวลาที่ท่านตั้งเป็นกำหนดไว้ในมาตรานี้แล้ว ท่านว่าเป็นอันเวลาล่วงเสียแล้ว ให้ยกเลิกอย่างลงโทษแก่มันตามคำพิพากษาเลย

(1) โทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ยี่สิบปีเป็นพ้นกำหนด

(2) โทษจำคุกกว่าเจ็ดปีขึ้นไปจนถึงยี่สิบปี สิบห้าปีเป็นพ้นกำหนด

(3) โทษอย่างอื่น ๆ ห้าปีเป็นพ้นกำหนด

¹⁴ พระบริรักษ์นิติเกษตร, กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127, หน้า 54-58.

มาตรา 83 กำหนดอัตราส่วนเงาในการลงอาชญากรรม ท่านให้นับตั้งแต่วันที่พิพากษา โทษ อันเป็นคำพิพากษาขั้นที่สุดของคดีเรื่องนั้น หรืออีกนัยหนึ่งท่านให้นับตั้งแต่วันที่ผู้ต้องโทษนั้นพ้นอาชญาไป แต่ท่านมิให้นับเวลาที่งดการลงอาชญาไว้ตรากฎหมายนั้นเข้าในเวลาล่วงเลยการลงอาชญา

มาตรา 84 เวลาล่วงเลยในการลงอาชญา นั้น เป็นอันหยุดมิให้นับในระหว่างเวลาที่มีเหตุการณ์เหล่านี้ คือ

- (1) เมื่อจับตัวมันผู้ต้องโทษได้
- (2) เมื่อเจ้าพนักงาน ผู้มีตำแหน่งหน้าที่สำหรับให้ลงอาชญาได้สั่งให้ทำโทษ

มาตรา 85 ถ้ากำหนดอายุความก็ดี กำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาชญาก็ดี ต้องหยุดด้วยประการใด ๆ ท่านให้ตั้งต้นนับกำหนดไปใหม่แต่วันที่หยุดนั้น

มาตรา 86 กำหนดอายุความ และกำหนดเวลาล่วงเลยในการลงอาชญาขึ้นถึงผู้ต้องหาจะมีได้หรือร้อง ก็ให้คงใช้ตามท่านบัญญัติไว้จึงทุกประการ

ตามบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 78 ว่าด้วยกำหนดอายุความมีความใกล้เคียงกับกฎหมายอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ในปัจจุบัน เพราะได้กำหนดประเภทของฐานความผิด โทษหนักเบาของแต่ละฐานความผิด และอายุความสำหรับเรื่องนั้น โดยมีอายุความสูงสุด 20 ปีเท่ากัน สำหรับเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับระยะเวลาอายุความในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 79 "เวลาในระหว่างคดีเรื่องใดอยู่ในศาล คือในระหว่างร้องขอต่อศาลด้วยประการใดก็ดี ในระหว่างเวลาเรียก หรือจับตัวจำเลยตามหมายสั่งของศาลก็ดี ท่านว่าเป็นหยุดอายุความมิให้นับเวลาระหว่างคดีที่กล่าวมานี้เข้ามาในอายุความ" คือ เมื่อฟ้องคดีต่อศาลหรือมีคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าในกรณีใด เมื่อยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลหรือเพราะอยู่ในระหว่างเวลาที่ศาลออกหมายมิให้นับระยะเวลาเข้าไปในอายุความ เช่น คดีฉ้อโกงมีอายุความ 5 ปี เหตุเกิดเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2492 โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยฐานฉ้อโกงวันที่ 30 พฤษภาคม 2492 ศาลแขวงพิพากษา ยกฟ้องอ้างว่าคดีเกินอำนาจศาลแขวงเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2492 แต่จำเลยยังอุทธรณ์คำพิพากษาศาลแขวง ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ ต้องถือว่าคดีที่จำเลยถูกฟ้องนี้ยังอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ซึ่งตามกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 79 ถือว่าอายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับระยะเวลาอายุความตลอดมาจนถึงวันที่จำเลยฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์ที่อนุญาตให้จำเลยถอนอุทธรณ์ได้ คือ วันที่ 16 ตุลาคม 2493 โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลอาญาใหม่ในวันที่ 13 พฤษภาคม 2498 จึงยังหาล่วงพ้นกำหนดเวลา 5 ปีไม่ คดีของโจทก์

จึงไม่ขาดอายุความ¹⁵ มีข้อสังเกตว่าคดีนี้ถ้าฟ้องในขณะที่ประมวลกฎหมายอาญาใช้บังคับคดีจะขาดอายุความ เพราะประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 ไม่มีบทบัญญัติเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับระยะเวลาอายุความ คดีนี้ยื่นฟ้องครั้งที่สองขณะที่ยังใช้กฎหมายลักษณะอาญาจึงต้องนำกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 79 มาใช้บังคับ¹⁶

ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 84 และมาตรา 85 ได้นำเอาหลักการของอายุความสะดุดหยุดอยู่หรือการหยุดนับระยะเวลาอายุความมาใช้กับอายุความล่วงเลยการลงโทษ คือตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 84 เวลาล่วงเลยในการลงอาชญา นั้น เป็นอันหยุดมิให้นับในระหว่างเวลาที่มีเหตุการณ์เหล่านี้ คือ (1) เมื่อจับตัวมันผู้ต้องโทษได้ (2) เมื่อเจ้าพนักงาน ผู้มีตำแหน่งหน้าที่สำหรับให้ลงอาชญาได้สั่งให้ทำโทษ และในกรณีที่ได้ฟ้องและศาลได้พิพากษาลงโทษแล้ว ถ้ามีเหตุดังกล่าวคือ เมื่อจับตัวผู้ที่กระทำความผิดได้หรือศาลได้มีคำพิพากษาลงโทษต้องเริ่มนับอายุความนั้นใหม่ นับแต่วันที่หยุดซึ่งเป็นไปตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 มาตรา 85

2.2.5 ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันร่างเมื่อวันที่ 1 เดือนมกราคม พ.ศ. 2500 แล้วรัฐสภาไม่ได้มีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องอายุความอีก ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเรื่องอายุความไว้ในหมวด 9 มาตรา 95 ถึงมาตรา 101 โดยมาตรา 95 เป็นอายุความฟ้องร้อง มาตรา 96 เป็นอายุความสำหรับความผิดอันยอมความได้ มาตรา 97 เป็นอายุความฟ้องคดีขอให้กักกัน มาตรา 98 เป็นอายุความล่วงเลยการลงโทษ มาตรา 99 เป็นอายุความล่วงเลยการยึดทรัพย์ใช้ค่าปรับ มาตรา 100 เป็นอายุความล่วงเลยการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย (การกักกัน) มาตรา 101 เป็นอายุความล่วงเลยการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย (การทำทัณฑ์บน)

ข้อน่าสังเกตคือประมวลกฎหมายอาญาไม่มีการบัญญัติถึงการหยุดนับระยะเวลาอายุความหรืออายุความสะดุดหยุดอยู่ เหมือนกับกฎหมายพระเจ้ามั่งรายราชศาสตร์กฎหมายตราสามดวง และกฎหมายลักษณะอาญา

¹⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 1106/2503 (ประชุมใหญ่)

¹⁶ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายเรียงมาตราประมวลกฎหมายอาญาภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป มาตรา 1 ถึงมาตรา 106 ประกอบด้วยคำพิพากษาฎีกาสำคัญ(กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2535), หน้า 536.

2.3 ที่มาของอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ

ที่มาของกฎหมายอายุความในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ จะศึกษาถึงที่มาของอายุความในคดีอาญาของประเทศในระบบประมวลกฎหมาย และที่มาของอายุความในคดีอาญาในประเทศระบบกฎหมายจารีตประเพณี ดังต่อไปนี้

2.3.1 ประเทศในระบบประมวลกฎหมาย

สำหรับการกำหนดอายุความในคดีอาญาของประเทศในระบบประมวลกฎหมาย พิจารณาจากฐานความผิดนั้นๆ และอัตราสูงสุดของโทษในฐานความผิดดังกล่าว ซึ่งจะได้ศึกษาจากประมวลกฎหมายอาญาของประเทศสหภาพโซเวียต และประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศส ดังต่อไปนี้

(1) ประเทศฝรั่งเศส

ในประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดอายุความในคดีอาญาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนี้

“(1) ความผิดลหุโทษ (Contravention) ได้แก่ความผิดที่มีโทษปรับตั้งแต่ 1 ฟรังก์ถึง 2,000 ฟรังก์ จำคุกตั้งแต่ 1 วัน ถึง 2 เดือน ความผิดลหุโทษนี้แบ่งเป็น 5 ชั้นด้วยกัน มีอายุความ 1 ปี

(2) ความผิดโทษปานกลาง (Delit) คือความผิดที่มีโทษปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป หรือจำคุกเกินกว่า 2 เดือนขึ้นไปถึง 5 ปี มีอายุความ 3 ปี

(3) ความผิดอุกฉกรรจ์ (Crime) คือความผิดที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึงประหารชีวิต มีอายุความ 10 ปี”¹⁷

(2) ประเทศสหภาพโซเวียต

ในประเทศสหภาพโซเวียตได้กำหนดอายุความในคดีอาญา ไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 48 ดังนี้

“คดีอาญาไม่สามารถดำเนินการฟ้องร้องได้ ถ้าล่วงเลยอายุความดังต่อไปนี้

¹⁷ โกเมน ภัทรภิมย์, “การฟ้องคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส”, อัยการนิเทศ, 165 ฉบับที่ 2, เล่ม 32, พ.ศ. 2513, หน้า 172.

(1) 1 ปี นับแต่กระทำความผิด สำหรับความผิดตามมาตรา 94, 96, 97, 112 วรรค 2, 131, 143, 158 วรรค 1, 165, 166, 192, 198, 200, 207, 209

(2) 3 ปี นับแต่กระทำความผิด สำหรับความผิดนอกจากที่ระบุใน (1) ซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือโทษอื่นซึ่งไม่ใช่โทษจำคุก

(3) 5 ปี นับแต่กระทำความผิด สำหรับความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี

(4) 10 ปี นับแต่กระทำความผิด สำหรับความผิดซึ่งกฎหมายกำหนดโทษขั้นรุนแรงกว่าโทษจำคุกเป็นระยะเวลา 5 ปี"¹⁸

สรุปได้ว่าในประมวลกฎหมายอาญาประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดอายุความไว้ 3 กรณี คือ 1 ปี 3 ปี และ 10 ปี ตามความร้ายแรงของฐานความผิดและอัตราสูงสุดของโทษในฐานความผิด อันเป็นกำหนดระยะเวลาในการระงับคดี ในประมวลกฎหมายอาญาประเทศสหภาพโซเวียตการกำหนดอายุความ 4 กรณี คือ 1 ปี 3 ปี 5 ปี และ 10 ปี จะคำนึงถึงฐานความผิดและอัตราสูงสุดของโทษในฐานความผิด ซึ่งเป็นกำหนดระยะเวลาในการระงับคดีเช่นเดียวกันกับประมวลกฎหมายอาญาของประเทศฝรั่งเศส

2.3.2 ประเทศในระบบกฎหมายจารีตประเพณี

ประเทศระบบกฎหมายจารีตประเพณีที่ศึกษาคือกฎหมายของประเทศอังกฤษ ซึ่งมีแนวความคิดในเรื่องอายุความมีผลต่อคดีแพ่ง ดังปรากฏในสุภาษิต "vigilantibus, (et) non dormientibus, jura subveniunt" หรือ "The laws aid those who are vigilant, not those who sleep upon their rights" หรือ "กฎหมายช่วยคนที่เอาใจใส่ในการใช้สิทธิของตน กฎหมายจะไม่ช่วยคนที่ละเลยในการใช้สิทธิของตน"¹⁹ เช่น ในคดีแพ่งจะมีกฎหมาย Crown Suit Acts (1796 c. 16) ซึ่งเป็นกฎหมายที่จำกัดเอกสิทธิ์ของกษัตริย์ในการฟ้องคดีแพ่ง กล่าวคือถ้าคดีแพ่งนั้นขาดอายุความแล้วจะไม่สามารถฟ้องคดีแพ่งได้²⁰

¹⁸ Harold J. Berman and James W. Spindler, Soviet Criminal Law and Procedure (The RSFSR Code. 2 ed Massachusetts: Harrarol University Press, 1972), p. 142.

¹⁹ Kenny's, Outlines of Criminal Law. (nineteenth edition, 1966), p 54.

²⁰ Ibid, p. 55.

สำหรับคดีอาญานั้น เนื่องจากถือว่าการฟ้องคดีอาญาเป็นการกระทำแทนกษัตริย์ ซึ่ง กษัตริย์สามารถกระทำสิ่งใดก็ได้โดยปราศจากความผิด ดังนั้นแม้ปล่อยให้คดีอาญาขาดอายุความ ก็ยังจะฟ้องคดีได้ ในกฎหมายคอมมอนลอว์จึงมีกฎว่า "nullum tempus occurit regi" หรือ "Time does not run against the king" หรือ "อายุความจะไม่ใช้กับกษัตริย์" ดังนั้นในกรณีที่สำคัญๆ หลายคดี แม้ระยะเวลาจะล่วงเลยไปนานเท่าไรก็ตาม ผู้กระทำความผิดก็ยังถูกนำตัวมาพิจารณา ตัดสินลงโทษได้ เช่น ในปี 1905 นาย John Appieton ถูกพิจารณาตัดสินลงโทษประหารชีวิต (แม้ ต่อมาจะมีการแก้ไขโทษประหารชีวิต) ในคดีที่เขาให้การรับสารภาพว่าได้ฆ่าผู้อื่นตั้งแต่ปี 1882 (The Time, 15 ก.ค. 1905), ในปี 1802 ผู้ว่าการ Wall ถูกนำตัวมาพิจารณาตัดสินสำหรับการ กระทำความผิดเมื่อ 19 ปีก่อน และในปี 1871 นาย Edward Shippey ถูกนำตัวมาพิจารณาตัดสิน ลงโทษสำหรับการกระทำความผิดเมื่อ 19 ปีก่อน เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ตามกฎหมายหลายลักษณะของประเทศอังกฤษการฟ้องคดีอาญาบาง ประเภทต้องกระทำภายในอายุความที่กำหนดไว้ เช่น ความผิดที่เป็น summary และความผิดที่เป็น indictable โดยความผิดที่เป็น summary จะต้องฟ้องภายในเวลา 6 เดือนนับแต่ความผิดที่เกิด

ส่วนความผิดที่เป็น indictable มีดังต่อไปนี้

1.1 ตาม Treason Act 1695 ความผิดฐานกบฏ ยกเว้นความผิดฐานประทุษร้ายต่อ องค์พระมหากษัตริย์ จะต้องฟ้องภายใน 3 ปี นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

1.2 ความผิดฐานจลาจล ตาม Riot Act 1714 จะต้องฟ้องภายใน 12 เดือน นับแต่ ความผิดเกิดขึ้น

1.3 ความผิดตาม Night Poaching Act 1828 จะต้องฟ้องภายใน 12 เดือน นับแต่ ความผิดเกิดขึ้น

1.4 ความผิดตาม Customs Acts จะต้องฟ้องภายใน 3 ปี นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

1.5 ความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง (corrupt or illegal practice at election) การฟ้อง คดีจะต้องกระทำภายใน 1 ปี นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

1.6 ความผิดทางเพศ ที่กระทำต่อเด็กหญิงอายุระหว่าง 13-16 ปี จะต้องฟ้องภายใน 12 เดือน นับแต่ความผิดเกิดขึ้น

1.7 ความผิดตาม Merchandise Marks Act 1887 จะต้องฟ้องภายใน 3 ปี นับแต่ ความผิดเกิดขึ้น หรือภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายทราบการกระทำความผิด²¹

²¹ คณิง ฤไชย, บทความพิเศษ "วิธีพิจารณาความอาญาตามกฎหมายอังกฤษ", ตอนที่ 1 วารสาร อัยการ, ปีที่ 9 ฉบับที่ 108 ธันวาคม 2529, หน้า 16.

จากการศึกษาถึงกฎหมายต่างประเทศในเรื่องการกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญา สามารถสรุปได้ว่า

- (1) การกำหนดอายุความในคดีอาญาพิจารณาจากความร้ายแรงของความผิดและอัตราโทษ
- (2) การกำหนดอายุความในคดีอาญาของพิจารณาจากหลักการของทัณฑ์วิธานในเรื่องตาต่อตาฟันต่อฟัน หรือการกำจัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคม

2.4 ลักษณะของอายุความในคดีแพ่งและคดีอาญา

อายุความฟ้องร้องในคดีอาญามีความแตกต่างจากอายุความในคดีแพ่ง ทั้งนี้เป็นเพราะอายุความในคดีอาญาและอายุความในคดีแพ่งถูกกำหนดขึ้นโดยจุดประสงค์ที่ต่างกันตามลักษณะพื้นฐานทางแพ่งและทางอาญา²² เนื่องจากคดีแพ่งมุ่งพิจารณาเพียงค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ละเมิดกฎหมายต้องชดใช้แก่ผู้เสียหายตามความร้ายแรงของการละเมิด แต่ในคดีอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดในทางอาญาจะรุนแรง โดยจะเป็นโทษที่มุ่งบังคับแต่ชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ และทรัพย์สิน เช่น โทษประหารชีวิต โทษจำคุก โทษกักขัง โทษปรับ และโทษริบทรัพย์สิน เป็นต้น เนื่องจากความผิดอาญาจะมีผลกระทบต่อสังคมกว่าความผิดทางแพ่งสังคมจึงต้องนำผู้ที่กระทำความผิดมาลงโทษ ดังนั้นกฎหมายอาญาจึงมีการกำหนดโทษที่รุนแรงกว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.4.1 ความเหมือนของอายุความในคดีแพ่งและอายุความในคดีอาญา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 193/11 บัญญัติว่า "อายุความที่กฎหมายกำหนดไว้ นั้น คู่กรณีจะตกลงกันให้คดีใช้หรือขยายออกหรือยื่นเข้าไม่ได้"

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 บัญญัติว่า "ในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมา ยังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ"

ความเหมือนของอายุความในคดีแพ่งและอายุความในคดีอาญา คืออายุความที่กฎหมายกำหนดไว้ นั้นมีกำหนดเวลาให้มีการฟ้องคดีภายในอายุความ คู่ความจะตกลงกัน

²² อรุณี อนันตชัยศิลป์, "อายุความในคดีอาญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542), หน้า 24.

ให้งดใช้หรือขยายออกหรือย่นเข้าไม่ได้²³ ตามบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/11 โดยอายุความมีกำหนดแน่นอน คู่กรณีจะตกลงกันให้งดใช้ ขยายออก หรือย่นเข้าไม่ได้ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 กำหนดให้ฟ้องและนำตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายในกำหนดอายุความที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้

การที่กฎหมายกำหนดให้การงดใช้อายุความหรือการย่นอายุความไม่สามารถกระทำได้ ถือเป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอน แต่การขยายอายุความนั้นอาจมีได้ โดยกฎหมายกำหนดเงื่อนไขที่เป็นข้อยกเว้นให้ขยายอายุความออกไปได้เอง เช่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/22 อายุความสิทธิเรียกร้องระหว่างสามีภรรยา ถ้าจะครบกำหนดก่อนหรือภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง อายุความนั้นยังไม่ครบกำหนดจนกว่าครบหนึ่งปีนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง หรือตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคท้าย ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันหลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณาก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความ คือเมื่อได้ตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องยังศาลแล้ว จำเลยหลบหนีหรือวิกลจริตระหว่างการพิจารณาให้เริ่มนับอายุความใหม่ตามมาตรา 95(1)(2)(3)(4) หรือ (5) โดยนับแต่วันหลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณาไว้ หนึ่งก็คือการยึดหรือขยายอายุความออกไปอีกนั่นเอง เหตุผลอาจเป็นการทำโทษจำเลยที่หลบหนีทางอ้อมหรือจำเลยที่วิกลจริตก็ยังมีโอกาสหายได้ และควรได้รับการพิจารณาพิพากษาในความผิดที่เขาได้กระทำลงไปนั้น

2.4.2 ความแตกต่างของอายุความในคดีแพ่งและอายุความในคดีอาญา

อายุความในคดีแพ่ง สืบเนื่องมาจากหนี้หรือสิทธิเรียกร้องระหว่างบุคคลที่ต้องปฏิบัติต่อกัน เมื่อไม่มีการปฏิบัติการชำระหนี้หรือไม่ชวนขวายที่จะชำระหนี้ ผู้บังคับใช้สิทธิเรียกร้อง (เจ้าหนี้) ต้องฟ้องร้องให้ชำระหนี้ภายในอายุความที่กฎหมายกำหนด หากพ้นกำหนดอายุความฟ้องคดีตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว ฝ่ายที่ถูกบังคับใช้สิทธิเรียกร้อง (ลูกหนี้) มีสิทธิปฏิเสธไม่ชำระหนี้ดังกล่าวได้

²³ สมพร พรหมหิตาธร, อายุความแพ่ง-อาญา และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2541), หน้า 2.

อายุความในคดีแพ่ง ตามกฎหมายไทยสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท อายุความได้สิทธิ (Acquisitive Prescription) เป็นการมองในแง่ผู้ที่ได้ประโยชน์จากระยะเวลา คือระยะเวลาซึ่งทำให้บุคคลได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในทรัพย์สินของผู้อื่น เนื่องจากการใช้สิทธิต่อเนื่องเป็นเวลานานจนครบกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1382 มาตรา 1401 และ มาตรา 1386 และอายุความเสียสิทธิ (Extinctive Prescription) เป็นการมองในแง่การเสียประโยชน์จากระยะเวลา คือ กำหนดระยะเวลาที่ทำให้ผู้ทรงสิทธิต้องเสียสิทธิที่มีอยู่เพราะการปล่อยปละละเลยไม่ใช้สิทธิภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

จะเห็นได้ว่าอายุความในคดีแพ่งเป็นอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้อง (Claim) ซึ่งอาจมีได้ทั้งอายุความได้สิทธิและอายุความเสียสิทธิ ผู้ทรงสิทธิเรียกร้องจะบังคับสิทธิของตนได้โดยการไปเรียกร้องจากศาลโดยการฟ้องคดีต่อศาล การฟ้องคดีต้องฟ้องภายในอายุความ ดังนั้นการใช้สิทธิเรียกร้อง หรือการฟ้องคดีนี้ต้องกระทำภายในอายุความตามที่กฎหมายกำหนด

ส่วนอายุความในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาเป็นอายุความให้ฟ้องคดี ในคดีที่เป็นความผิดและโทษ ตามมาตรา 95 บัญญัติไว้ว่า "ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

- (1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี
- (5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

* กฎหมายโรมันได้กำหนดเรื่องอายุความ(Prescription) มี 3 ชนิด

1. Acquisitive Prescription อายุความได้สิทธิ เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้กรรมสิทธิ์หรือทรัพย์สินบางอย่างแก่ผู้ครองครองทรัพย์สินหรือใช้สิทธิเหนือทรัพย์สินนั้นจนครบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้
2. Extinctive Prescription อายุความเสียสิทธิ เป็นกรณีที่บุคคลสูญเสียทรัพย์สินบางอย่างเพราะไม่ได้ครอบครองหรือใช้ทรัพย์สินเป็นเวลานานตามที่กฎหมายกำหนด
3. Adjectival Prescription เป็นกำหนดเวลาการฟ้องคดีหรือเป็นอายุความโดยแท้

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันหลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณาก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นกัน"

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 วรรคแรกเป็นอายุความฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาล โดยกำหนดอายุความไว้แน่นอนด้วยอายุความสั้นยาวที่ต่างกันตามอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ การเริ่มนับอายุความนับแต่วันกระทำความผิด ส่วนการหยุดนับอายุความเมื่อมีการฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาล

กรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาย่อมไม่สามารถพิจารณาพิพากษาคดีต่อไปได้ ดังนั้นประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 วรรคท้ายจึงบัญญัติให้ขาดอายุความถ้าเกินกำหนดเวลาตามอายุความวรรคหนึ่ง คือถ้าเกินกำหนดเวลาแล้วยังไม่ได้ตัวผู้กระทำความผิดหรือผู้กระทำความผิดยังไม่หายวิกลจริต คดีเป็นอันขาดอายุความ

ความแตกต่างของอายุความในคดีแพ่งและอายุความในคดีอาญา คืออายุความในคดีแพ่งเป็นอายุความให้ใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายุความให้ใช้สิทธิฟ้องร้องคดี โดยโจทก์ต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในอายุความที่กำหนดไว้ มิฉะนั้นจะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นไม่ได้ เพราะล่วงเลยอายุความหรือคดีขาดอายุความแล้ว ส่วนอายุความในคดีอาญาเป็นอายุความที่ขึ้นอยู่กับความผิด คือถ้ามีการกระทำความผิดต้องมีการฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ ถ้าล่วงเลยอายุความจะฟ้องผู้ที่กระทำความผิดมิได้ จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่าอายุความในคดีแพ่งต่างจากอายุความในคดีอาญา กล่าวคืออายุความในคดีแพ่งเป็นอายุความสำหรับใช้สิทธิเรียกร้อง ส่วนอายุความในคดีอาญาเป็นอายุความที่ให้มีการฟ้องคดีที่เป็นความผิดมิโทษ²⁴

2.5 เหตุผลของการกำหนดอายุความในคดีอาญา

ในคดีแพ่ง อายุความคือการกำหนดระยะเวลาเพื่อใช้สิทธิเรียกร้อง ถ้าไม่เรียกร้องหรือฟ้องภายในระยะเวลาดังกล่าวจะมาเรียกร้องหรือฟ้องร้องภายหลังไม่ได้ สำหรับคดีอาญาอายุความคือกำหนดเวลาให้มีการฟ้องคดี หากล่วงเลยกำหนดอายุความแล้วจะฟ้องคดีไม่ได้ โดยหลักการของ common law อายุความเป็นเรื่องสำคัญเพราะความผิดอาญาเป็นความผิดที่

²⁴ สมพร พรหมพิทาธร. อายุความแพ่ง-อาญา และคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา. หน้า 1.

กระทบกระเทือนต่อรัฐและสังคมส่วนรวม การฟ้องร้องคดีอาญาจึงอาจจะกระทำได้แม้เวลาผ่านไป 20 – 30 ปี²⁵ ดังนั้น เหตุผลของการกำหนดอายุความในคดีอาญามีดังต่อไปนี้

(1) กฎแห่งการลืม เมื่อเวลาผ่านไปเนิ่นนาน ความทรงจำของพยานบุคคลย่อมเลอะเลือนไป พยานเอกสารและพยานวัตถุก็ขาดความแน่นอน ดังนั้นเป็นการที่จะพิสูจน์ว่ามีการทำความผิดและนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษจึงยาก นอกจากนี้เมื่อเวลาผ่านไปเนิ่นนานจนขาดอายุความแล้ว การนำผู้ที่กระทำความผิดมาดำเนินคดีจึงไม่มีประโยชน์ต่อสาธารณะอีกต่อไป และหลักการลงโทษที่นำผู้ที่กระทำความผิดมาลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนจึงไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป

กฎแห่งการลืมนี้ สอดคล้องกับการบัญญัติกฎหมายอายุความตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 คือโทษที่รุนแรงอายุความจะยาว ส่วนโทษที่ไม่รุนแรงอายุความก็จะสั้น เพราะความทรงจำของคนจะยาวนานในกรณีที่เป็นความผิดรุนแรงและสะท้อนขวัญของประชาชน ส่วนความผิดที่ไม่รุนแรงและไม่สะท้อนขวัญของประชาชน เช่น ความผิดลหุโทษ กำหนดอายุความจะสั้นกว่าความผิดอุกฉกรรจ์ ดังนั้นความผิดลหุโทษจึงมีอายุความสั้นกว่าความผิดอุกฉกรรจ์²⁶

(2) วัตถุประสงค์ของการลงโทษ ผู้ที่กระทำความผิดได้รับโทษทางอ้อมจากการที่ต้องหลบหนีอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง²⁷ ย่อมเป็นการทรมานบุคคลนั้นพอสมควรเป็นการลงโทษทางหนึ่งแล้ว จึงไม่ควรลงโทษบุคคลนั้นซ้ำอีก²⁸

การลงโทษนี้แม้ไม่ใช่การลงโทษตามคำพิพากษาของศาล แต่เป็นการลงโทษโดยใช้ระยะเวลาของการหลบหนีอย่างสงบและไม่ทำความผิดเพื่อไม่ให้ถูกจับอีก จึงเป็นการที่ผู้กระทำความผิดตกอยู่ในภาวะที่ลำบาก ซึ่งภาวะนี้ถือได้ว่าเป็นการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด เพราะต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ ในระหว่างนั้น เมื่อคดีขาดอายุความฟ้องร้องแล้วเท่ากับเป็นเหตุการณ์ที่กฎหมายยอมยกโทษให้แก่ผู้กระทำความผิด²⁹ จึงไม่สมควรลงโทษผู้กระทำความผิดซ้ำอีก

(3) นโยบายทางอาญาที่ต้องการให้คนกลับตนเป็นคนดี เมื่อผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วจะระวังไม่ให้กระทำความผิดซ้ำอีกภายในกำหนดเวลาดังกล่าวเพื่อจะไม่ต้องรับโทษ

²⁵ Kenny, *Criminal Law*, no. 639, p. 547.

²⁶ สมพร พรหมหิตาธร, อายุความแพ่ง-อาญา และคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา, หน้า 119.

²⁷ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, กฎหมายอาญา: หลักและปัญหา, พิมพ์ครั้งที่ 3(กรุงเทพมหานคร: สำนักนิติธรรม, 2540), หน้า 410.

²⁸ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9(กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2536), หน้า 1055.

²⁹ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, หน้า 393.

ซ้ำ ดังนั้น นอกจากผู้กระทำความผิดจะทนทุกข์ทรมานจากการหลบหนีแล้ว ถ้าผู้นั้นกระทำความผิดซ้ำอีก โทษของกระทำความผิดครั้งหลังจะหนักกว่าเดิมทำให้ผู้กระทำความผิดไม่กล้าที่จะกระทำความผิดอันหลัง นอกจากให้ผู้กระทำความผิดกลับตนเป็นคนดีแล้วยังเป็นการป้องกันอาชญากรรมอย่างหนึ่ง

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 วรรคท้าย ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนี และศาลสั่งงดพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้วนับแต่วันหลบหนี ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความ นั่นคือผู้กระทำความผิดหลังจากถูกฟ้องศาลและนำตัวไปยังศาลอายุความฟ้องคดีจึงหยุดนับ ถ้าผู้กระทำความผิดหลบหนีจะต้องหลบซ่อนตัวในกำหนดอายุความเดิม ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดยากลำบากต่อการหลบหนีเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว

(4) เพื่อให้ผู้เสียหายนำคดีมาฟ้องศาลภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยให้โอกาสผู้เสียหายมาดำเนินคดีทางศาลเพื่อนำผู้ที่กระทำความผิดมาลงโทษภายในอายุความฟ้องร้อง ดังนั้นผู้เสียหายจะเห็นความจำเป็นที่ต้องนำคดีมาฟ้องศาลอย่างไม่ชักช้า ซึ่งส่งผลดีต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานและการพิสูจน์พยานหลักฐานภายในกำหนดอายุความฟ้องร้อง

อย่างไรก็ตามเหตุผลนี้ก็ไม่น่าจะถูกต้องเสียทีเดียวที่จะปล่อยให้ผู้กระทำความผิดหลุดพ้นไปด้วยระยะเวลา³⁰ เหตุผลของการกำหนดอายุความ เนื่องจากในสมัยก่อนการพิสูจน์ความผิดจะใช้พยานบุคคลเสียเป็นส่วนมาก เมื่อเวลาผ่านไปนานๆ ความทรงจำจะเลอะเลือนผสมกับจินตนาการทำให้ยากต่อการพิสูจน์ความผิด และการหลบหนีการจับกุมของเจ้าหน้าที่ต้องเข้าไปอยู่ในป่า ซึ่งเป็นความทุกข์ทรมาน ถ้าไม่ให้ออกสลับมาใช้ชีวิตตามปกติเขาอาจจะเป็นโจรป่า แต่ว่าในปัจจุบันมีการพิสูจน์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ เช่น นิติเวช การบันทึกภาพหรือการบันทึกเสียง³¹ ดังนั้นเหตุผลที่ว่าเมื่อเวลาผ่านไปนานๆ พยานหลักฐานต่างๆ จะเลอะเลือนจึงไม่ใช่เหตุผลที่ถูกต้องอีกต่อไป อีกทั้งในปัจจุบันการคมนาคมและการสื่อสารต่างๆ มีความสะดวก จึงไม่ใช่เรื่องยากที่ผู้กระทำความผิดจะหลบหนีจนคดีขาดอายุความ แล้วกลับมาใช้ชีวิตตามปกติ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่าควรศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายอายุความในคดีอาญาของประเทศไทยในกรณีที่มีการหลบหนีจากความยุติธรรม อย่างกฎหมายของ

³⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1056.

³¹ การประชุมทางวิชาการระดับชาติว่าด้วยงานยุติธรรม ครั้งที่ 3, "ปัญหาอายุความของความผิดมูลฐานตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542," กระบวนการยุติธรรมกับบทบาทการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่น, 22-23 สิงหาคม 2548, หน้า 45.

ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่นมีการกำหนดให้มีการหยุดนับระยะเวลาอายุความในกรณีที่มีการหลบหนีจากความยุติธรรม

2.6 ประเภทของอายุความในคดีอาญา

อายุความในคดีอาญาแบ่งเป็นประเภท 2 ประเภท คือ อายุความฟ้องคดีและอายุความล่องเลยการลงโทษ

2.6.1 อายุความฟ้องคดี

ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเรื่องอายุความฟ้องคดีไว้ในมาตรา 95 เพื่อให้มีการฟ้องคดีและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดอายุความ ดังต่อไปนี้

2.6.1.1 ลักษณะของอายุความฟ้องคดี

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติว่า "ในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ

- (1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี
- (5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมา หรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้ว นับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณาก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน"

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 นี้ใช้แก่กรณีตั้งแต่เริ่มฟ้องตลอดไป ตราบเท่าที่ยังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด ถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็เป็นกรณีที่ต้อง ใช้กำหนดอายุความล่วงเลยการลงโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 ถึง มาตรา 101³²

อายุความฟ้องคดีอาญา ใช้แก่กรณีที่จะนำมาฟ้องผู้กระทำความผิดต่อ ศาลจะพนักงานเป็นอัยการหรือผู้เสียหายฟ้องคดีก็ไม่ต่างกัน³³ อายุความฟ้องคดีต้องถือตามอัตรา โทษของความผิดที่ศาลพิจารณาได้ความ เช่น อายุความฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมาย อาญาต้องถือตามอัตราโทษของความผิดที่ศาลพิจารณาได้ความ ไม่ใช่พิจารณาจากข้อหาหรือ ฐานความผิดที่โจทก์ฟ้อง มิฉะนั้นอาจเป็นการขยายอายุความฟ้องคดีซึ่งเป็นโทษต่อจำเลย³⁴

สำหรับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคท้าย เป็นกรณีที่ ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลแล้วภายในกำหนดอายุความตาม มาตรา 95 อนุมาตรา (1) ถึงอนุมาตรา (5) แต่ระหว่างพิจารณาคดีของศาล จำเลยได้หลบหนี หรือ วิกลจริตจนศาลต้องสั่งงดการพิจารณาไว้ก่อน ต้องเริ่มนับอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 อนุมาตรา (1) ถึงอนุมาตรา (5) ใหม่ โดยนับแต่วันที่หลบหนี หรือวันที่ศาลสั่ง งดการพิจารณาเพราะจำเลยวิกลจริต ถ้ายังไม่ได้ตัวจำเลยที่หลบหนีหรือจำเลยยังไม่หายวิกลจริต หรือไม่สามารถต่อสู้คดี จนครบกำหนดอายุความตามอนุมาตรา (1) ถึงอนุมาตรา (5) แห่ง ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 ก็ถือว่าคดีขาดอายุความ

2.6.1.2 การนับอายุความ

(1) การเริ่มนับอายุความ

การนับอายุความฟ้องคดี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติให้ “นับแต่วันกระทำความผิด” มีปัญหาว่าวันใดคือวันที่มีการกระทำความผิด ในกรณี วันแรกที่สามรถจะกระทำความผิดให้เสร็จสิ้นลงได้ก็ไม่มีปัญหาใด ๆ เช่น นาย ก. ต้องการฆ่า นาย ข. จึงใช้ปืนยิงนาย ข. วันที่ 1 แต่วันนาย ข. ตายในวันที่ 5 วันกระทำความผิดในที่นี้คือ วันที่ 1 เพราะเป็นวันแรกที่สามรถจะกระทำความผิดให้เสร็จสิ้นลงได้ (ไม่ใช่วันที่ 5 ซึ่งเป็นวันที่ ผลเกิด) ซึ่งกรณีนี้พิจารณาได้ง่าย แต่สำหรับกรณีที่เป็นปัญหาต้องพิจารณา คือวันที่การกระทำอัน

³² จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1057-1058.

³³ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1057.

³⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 2026/2538

ก่อให้เกิดความผิดได้กระทำครบถ้วนตามที่กฎหมายบัญญัติเป็นกรณีที่มีความผิดประกอบด้วย การกระทำหลายกรรมรวมเป็นความผิดฐานหนึ่ง เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างในเขตเพลิงไหม้ฯ พ.ศ. 2476 นับอายุความตั้งแต่วันที่ทำการก่อสร้างเสร็จ ตลอดเวลาที่ ยังทำการก่อสร้างอยู่ยังไม่เสร็จ ยังไม่นับอายุความ³⁵ แต่ในกรณีความผิดต่อเนื่องวันกระทำ ความผิดมีอยู่ตลอดไปจนกระทั่งเมื่อฐานะที่ผิดกฎหมายจะได้สิ้นสุดลง เช่น มีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต วันกระทำความผิดคือทุกๆ วันที่มีปืนในครอบครองจนกว่าปืนนั้น จะพ้นจากความครอบครองไป³⁶ อายุความจะเริ่มนับขณะที่การกระทำความผิดกฎหมายสิ้นสุดลง นั่นคืออายุความจะเริ่มนับเมื่อผู้ที่มีอาวุธปืนในครอบครองถูกจับกุม³⁷ ซึ่งการพิจารณาว่ากระทำ ความผิดวันใด จะต้องแยกพิจารณาเป็นกรณีไป ดังนี้

(ก) ความผิดที่มีผลต่างจากการกระทำ

การนับอายุความตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 ให้ "นับแต่วันกระทำความผิด" ไม่ใช่วันที่ผลของความผิดเกิด เช่น นาย ก. ยิงนาย ข. วันนี้ พรุ่งนี้ นาย ข. ตาย อายุความต้องเริ่มนับแต่วันที่นาย ก. ยิง ไม่ใช่วันที่นาย ข. ตาย หรือการทำร้ายร่างกายจนเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือเป็นอันตรายสาหัส ก็นับตั้งแต่วันที่กระทำความผิด ไม่ใช่ วันที่เกิดผลเป็นความผิดขึ้น³⁸ สำหรับการข่มขู่มีการกระทำเป็นการหลอกลวง และได้ไปซึ่ง ทรัพย์สิน อายุความนับตั้งแต่วันที่ทรัพย์สินไป ซึ่งเป็นการกระทำอันสุดท้ายของความผิด เพราะ การหลอกลวงทำให้เกิดผล คือได้ทรัพย์สินไปก็จริง แต่การได้ทรัพย์สินไปไม่เป็นแต่ผลเท่านั้น หากยัง เป็นการกระทำของผู้หลอกลวงอีกตอนหนึ่ง³⁹ เช่นเดียวกับการใช้หรือการสนับสนุนให้กระทำ ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 84 และมาตรา 86 อายุความเริ่มนับตั้งแต่วันที่ ผู้ใช้หรือผู้สนับสนุนได้ลงมือกระทำการที่ใช้หรือสนับสนุน

(ข) ความผิดที่ยืดออกไป

ความผิดที่ยืดออกไปหมายถึงการกระทำความผิดของผู้กระทำผิดคนเดียว กระทำความผิดอย่างเดียวกันซ้ำ ในโอกาสเดียวกัน เช่น การขูดหนุ่ยไปข่มขืนกระทำซ้ำเรา

³⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 45/2484

³⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 138/2507

³⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 93/2542

³⁸ 2 Bouzat & Pinatel no. 1064 p. 820 ประมวลกฎหมายอาญานอร์เวย์ มาตรา 69 กรณี ความผิดที่ต้องมีผลมิให้นับอายุความก่อนวันที่การกระทำเกิดผล Andenaes no.37 p.311.

³⁹ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1066.

สองคืน คืนละครั้ง⁴⁰ หรือการขับรถแทรกเตอร์บุกกรุกเข้าไปในที่ดินของผู้เสียหายหลายครั้ง เพื่อดันกองดินเข้ามาในที่ดินของจำเลยซึ่งอยู่ติดกันโดยมีเจตนาเดียวกันคือดันกองดินเข้าไปในที่ดินจำเลย⁴¹ จะเห็นได้ว่าการข่มขืนกระทำชำเราและการบุกกรุกเป็นการกระทำความผิดของผู้กระทำ ความผิดคนเดียว กระทำความผิดอย่างเดียวกันซ้ำ ในโอกาสเดียวกัน อายุความจึงเริ่มนับตั้งแต่วันที่กระทำความผิดครั้งสุดท้าย

(ค) ความผิดต่อเนื่อง

ความผิดต่อเนื่องคือการกระทำที่มีสภาพติดต่อสืบเนื่องกันคงตัวอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง⁴² วันที่กระทำความผิดจึงมีอยู่ตลอดไปจนกระทั่งสภาพที่ผิดกฎหมายนี้ได้สิ้นสุดลง⁴³ เช่น การมีเฮโรอีนไว้ในครอบครอง การยึดถือและครอบครองที่ดินโดยผิดกฎหมาย เป็นต้น โดยปกติอายุความจะเริ่มนับตั้งแต่เริ่มต้นมีการกระทำความผิด แต่ความผิดต่อเนื่องเป็นความผิดที่เกิดขึ้นตลอดเวลา อายุความจึงเริ่มนับเมื่อสิ้นสุดการกระทำที่เป็นความผิดต่อเนื่อง เช่น ความผิดฐานมีไม้แปรรูปเป็นความผิดต่อเนื่องกันตลอดมา จนถึงวันที่เจ้าพนักงานจับกุมจำเลย⁴⁴ อายุความจึงเริ่มนับเมื่อวันที่จำเลยถูกจับกุม จึงอาจกล่าวได้ว่าความผิดต่อเนื่องเป็นข้อยกเว้นของหลักการนับอายุความ⁴⁵ เพราะโดยหลักการนับอายุความเริ่มนับตั้งแต่มีการกระทำความผิด แต่ความผิดต่อเนื่องเป็นการกระทำที่ต่อเนื่องกันจนถึงวันที่ผู้กระทำความผิดถูกจับ อายุความจึงเริ่มนับเมื่อผู้กระทำความผิดถูกจับ แต่ถ้าผู้กระทำความผิดยังไม่ถูกจับ ความผิดนั้นยังไม่เป็นความผิดสำเร็จ อายุความจึงยังไม่เริ่มนับ

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่เป็นความผิดต่อเนื่อง

คำพิพากษาฎีกาที่ 808/2520 คนต่างด้าวเข้ามาในราชอาณาจักร โดยให้หนังสือเดินทางของบุคคลอื่น และแจ้งต่อเจ้าหน้าที่กองตรวจคนเข้าเมืองและตำรวจว่าตนเป็นคนที่มิชื่อในหนังสือเดินทางนั้น ความผิดฐานแจ้งความเท็จ นับอายุความตั้งแต่วันแจ้งความ

⁴⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 2249/2520

⁴¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 6119/2539

⁴² Vadal no 77 p. 124.

⁴³ เกียรติขจร วัฒนสวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดจิรวิรัชการพิมพ์, 2546), หน้า 839.

⁴⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 138/2507

⁴⁵ สมพร พรหมพิตร, อายุความแห่ง-อาญา และคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา, หน้า 135-

ไม่ใช่วันที่เจ้าพนักงานรู้ว่ามีการกระทำความผิด ส่วนการอยู่ในราชอาณาจักรโดยมิชอบด้วยกฎหมายเป็นความผิดต่อเนื่องตลอดมา จึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 3017/2524 ที่พิพาทเป็นที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งจำเลยเข้ายึดถือครอบครอง หลังจาก ป. ที่ดิน ใช้งบจับแล้ว โดยจำเลยมิได้มีสิทธิครอบครอง และไม่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย การกระทำของจำเลยจึงฝ่าฝืน ป. ที่ดิน มาตรา 9 และเป็นความผิดต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คดีไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 2272/2527 จำเลยปิดป้ายประกาศหมิ่นประมาทโจทก์ การโฆษณาหมิ่นประมาทนับแต่วันปิดประกาศก็ยังคงดำเนินต่อเนื่องกันไป อันถือได้ว่าเป็นความผิดต่อเนื่อง จนกว่าจะมีการปลดป้ายประกาศออกไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 7337/2540 ความผิดฐานฝ่าฝืนคำสั่งให้รื้อถอนอาคาร ตาม พ.ร.บ. ควบคุมอาคาร เริ่มเกิดเป็นความผิดขึ้นนับแต่วันที่ฝ่าฝืนไม่ยอมรื้อถอนอาคารคือตั้งแต่วันที่ 26 ธันวาคม 2535 และเป็น "ความผิดต่อเนื่อง" トラบเท่าที่ยังคงฝ่าฝืนหรือไม่ยอมรื้อถอนอาคาร การที่จำเลยยังฝ่าฝืนอยู่ตลอดเวลา อายุความจึงยังไม่เริ่มนับ แต่ความผิดฐานฝ่าฝืนคำสั่งให้ระงับการก่อสร้างอาคาร เริ่มแต่วันที่จำเลยได้รับคำสั่งให้ระงับการก่อสร้างแล้วจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง (กล่าวคือยังฝ่าฝืนก่อสร้างต่อไป) ติดต่อกันไปจนถึงวันที่จำเลยดำเนินการก่อสร้างอาคารเสร็จ กล่าวคือเริ่มตั้งแต่วันที่ 26 พฤศจิกายน 2535 ถึงวันที่ 11 ธันวาคม 2535 อายุความฟ้องร้องย่อมนับถัดจากวันที่จำเลยดำเนินการก่อสร้างอาคารเสร็จคือนับตั้งแต่วันที่ 12 ธันวาคม 2535 กล่าวคือเมื่อก่อสร้างเสร็จความผิดก็ยุติลงทันที ไม่มีการกระทำความผิดใด ๆ ต่อเนื่องกันไปอีกหลังจากที่ "ยุติ" การก่อสร้าง (ก่อสร้างอาคารเสร็จ)

ข้อสังเกต ความผิดบุกรุกไม่เป็นความผิดต่อเนื่อง และไม่มีความผิดที่ยืดออกไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 2253/2531 จำเลยเข้าไปปักเสาและปลุกต้นมะขามของโจทก์เพื่อการครอบครองที่ดินของโจทก์ ดังนั้นความผิดฐานบุกรุกได้เกิดขึ้นและสำเร็จแล้วเมื่อจำเลยเข้าไปกระทำการดังกล่าว ส่วนการครอบครองที่ดินต่อมาเป็นเพียงผลของการบุกรุก การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดต่อเนื่องตราบเท่าที่จำเลยยังถือการครอบครองที่ดินของโจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ 815/2541 จำเลยนำรถจักรยานยนต์เข้าไปจอดและตั้งแสดงบนที่ดินของโจทก์ร่วมที่อยู่ติดกับร้านขายรถจักรยานยนต์ของจำเลยเพื่อขายในเวลากลางวัน และนำเข้าเก็บรักษาในร้านในเวลากลางคืน เป็นการเคลื่อนย้ายรถจักรยานยนต์ออกไปจากที่ดินของโจทก์ร่วมเป็นการชั่วคราวเพื่อจะนำเข้าไปตั้งแสดงใหม่ในวันรุ่งขึ้นเพื่อจุดประสงค์เดียวกันกับที่ได้กระทำมาแล้วในครั้งแรกอีกแม้จะมีการกระทำหลายครั้งแต่ก็เป็นเพียง

การกระทำที่ยืดออกไปจากการกระทำผิดครั้งแรกและเป็นเพียงผลของการบุกรุกที่ได้กระทำสำเร็จไปแล้ว ต้องถือว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดกระทงเดียวนับแต่การกระทำผิดครั้งแรกสำเร็จลง

ความผิดฐานบุกรุกเป็นความผิดอันยอมความได้ โจทก์ร่วมรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดตั้งแต่เดือนมีนาคม 2536 แต่เพิ่งร้องทุกข์เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2537 พันกำหนด 3 เดือนแล้ว คดีโจทก์จึงขาดอายุความ

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ 1735/2514 คดีอาญา พนักงานอัยการจะต้องส่งตัวจำเลยมาพร้อมกับฟ้องเสมอเว้นแต่จำเลยจะเป็นผู้อยู่ในอำนาจของศาลแล้ว ศาลชั้นต้นได้รับฝากขังตัวผู้ต้องหาไว้จากพนักงานสอบสวนและออกหมายขังไว้แล้วผู้ต้องหาหลบหนีไปก่อนโจทก์ยื่นฟ้อง กรณีเช่นนี้นับได้ว่าตัวจำเลยอยู่ในอำนาจศาลในคดีนี้แล้ว ศาลชั้นต้นชอบที่จะรับฟ้องและดำเนินการต่อไป

คำพิพากษาฎีกาที่ 1780/2531 โจทก์ร้องทุกข์ตาม พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2497 ภายในกำหนดสามเดือนนับแต่วันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 96 และฟ้องคดีภายใน 5 ปี นับแต่วันกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95(4) แต่เมื่อได้ตัวจำเลยมาศาลภายในกำหนด 5 ปี นับแต่วันกระทำความผิดคดีย่อมขาดอายุความ

(2) การหยุดนับอายุความ

สำหรับการหยุดนับอายุความตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 วรรคแรก บัญญัติว่า "ในคดีอาญาถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิดเป็นอันขาดอายุความ...." คืออายุความจะหยุดนับเมื่อได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาศาลแล้ว⁴⁶ หรือหากผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง ซึ่งศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องของโจทก์ ระหว่างนั้นจะถือว่าได้ตัวจำเลยมายังศาลและจำเลยอยู่ในอำนาจศาลแล้วไม่ได้ อายุความยังไม่หยุดนับ⁴⁷ เป็นต้น

⁴⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1735/2514

⁴⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 1780/2531

(3) การนับอายุความใหม่ภายหลังการฟ้องคดี

สำหรับการนับอายุความใหม่ภายหลังการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 วรรคท้าย บัญญัติว่า "ถ้าได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลแล้ว ผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริต และศาลสั่งงดการพิจารณาไว้จนเกินกำหนดดังกล่าวแล้ว นับแต่วันที่หลบหนีหรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณา ก็ให้ถือว่าเป็นอันขาดอายุความเช่นเดียวกัน"

ถ้ามีการฟ้องคดีและนำตัวผู้กระทำความผิดมาขังศาลภายในอายุความ ทำให้อายุความหยุดลง แต่ถ้าศาลกำลังพิจารณาคดี ผู้กระทำความผิดได้หลบหนีหรือวิกลจริต ต้องเริ่มนับอายุความใหม่ โดยนับตั้งแต่วันที่หลบหนี หรือวันที่ศาลสั่งงดการพิจารณาในกรณีวิกลจริต กำหนดอายุความนี้เป็นไปเช่นเดียวกับมาตรา 95 วรรคแรก คือหากยังไม่ได้ตัวผู้หลบหนีมา หรือผู้นั้นยังไม่หายวิกลจริต คดีเป็นอันขาดอายุความ

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกา

คำพิพากษาฎีกาที่ 616/2476 ผู้ทำสัญญาประกันภัยนำตัวมาส่งศาลหรือจับจำเลยได้ ตามหมายจับของศาล หรือจำเลยทิ้งดการพิจารณาคดีไว้หายวิกลจริตและศาลมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปใหม่ ถ้าจำเลยหลบหนีไปและไปถูกจับในคดีอื่น โจทก์ไม่ได้ร้องขอให้พิจารณาคดีภายในอายุความ ต้องถือว่าขาดอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 279/2519 อายุความในคดีอาญาเดินเรื่อยไปเว้นแต่ศาลได้ตัวมาแล้วผู้กระทำความผิดหลบหนีหรือวิกลจริตและศาลสั่งงดการพิจารณาตามมาตรา 95 วรรคท้าย จึงเริ่มนับอายุความใหม่ การที่จำเลยแจ้งให้โจทก์นำเช็คไปเข้าบัญชีและธนาคารปฏิเสธรการจ่ายเงินอีก ไม่ใช่เป็นการออกเช็ค ไม่เป็นการกระทำความผิดครั้งใหม่

2.6.2 อายุความล่วงเลยการลงโทษ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 บัญญัติว่า "เมื่อได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษผู้ใด ผู้นั้นยังมีได้รับโทษกิติ ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนีก็ตีถ้ายังมีได้ตัวผู้นั้นมาเพื่อรับโทษนับแต่วันที่มิคำพิพากษาถึงที่สุด หรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีแล้วแต่กรณี เกินกำหนดเวลาดังต่อไปนี้ เป็นอันล่วงเลยการลงโทษ จะลงโทษผู้นั้นมิได้"

- (1) ยี่สิบปี สำหรับโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกยี่สิบปี
- (2) สิบห้าปี สำหรับโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ยังไม่ถึงยี่สิบปี
- (3) สิบปี สำหรับโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี
- (4) ห้าปี สำหรับโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีลงมาหรือโทษอย่างอื่น"

ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 กำหนดโทษซึ่งเป็นโทษตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ศาลพิพากษาลงโทษ และเป็นโทษที่เพิ่มหรือลดเสร็จแล้ว ไม่หมายความถึงโทษที่อาจลดลงโดยเหตุอื่น เช่น โดยการอภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา หรือโดยได้รับโทษมาบ้างแล้วแล้วหลบหนีไป เป็นต้น⁴⁸ โทษตามมาตรา 98 ได้แก่ โทษประหารชีวิต โทษจำคุก และ "โทษอย่างอื่น" ตามมาตรา 98(4) ตอนท้าย ได้แก่ โทษกักขัง หรือโทษริบทรัพย์สิน โดยไม่รวมโทษปรับ เพราะโทษปรับมีบัญญัติไว้ในมาตรา 99 ไว้โดยเฉพาะแล้ว

"วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด" คือคดีถึงที่สุด นับแต่วันที่ศาลอ่านคำพิพากษาเป็นต้นไป และเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุด คือเป็นคำพิพากษาของศาลฎีกา หรือเป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ที่ไม่มีการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไป หรือถ้ามีการอุทธรณ์หรือฎีกาแต่ได้ถอนอุทธรณ์หรือฎีกานั้นโดยที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้อุทธรณ์หรือฎีกา ซึ่งมีความหมายแตกต่างจาก "วันคำพิพากษาถึงที่สุด" ซึ่ง "วันคำพิพากษาถึงที่สุด" คือวันที่ครบกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์หรือฎีกา โดยที่ไม่มีอุทธรณ์หรือฎีกา

"ผู้นั้นยังมีได้รับโทษกิติ" คือผู้ต้องคำพิพากษายังไม่ได้ถูกลงโทษ อาจหลบหนีไประหว่างปล่อยชั่วคราวชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือหลบหนีไปก่อนที่มีการลงโทษตามคำพิพากษาก็ได้ อายุความล่องเลยการลงโทษนี้นับตั้งแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด และนับไปจนถึงวันที่ได้ตัวผู้นั้นมารับโทษคือวันที่ได้ตัวผู้นั้นตามหมายจับของศาล

"ได้รับโทษแต่ยังไม่ครบถ้วนโดยหลบหนี" คือ เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และผู้นั้นได้รับโทษบางส่วนแล้วแต่ยังไม่ครบและหลบหนีไปในระหว่างรับโทษ การได้ตัวนี้ต้องเป็นการได้ตัวเพื่อรับโทษ ในอายุความล่องเลยการลงโทษจึงต้องเริ่มนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี และนับไปจนถึงวันที่ได้ตัวผู้นั้นในคดีนั้นไม่ใช่ถูกจับได้ในคดีอื่น อายุความล่องเลยการลงโทษต้องถือตามกำหนดโทษที่ลงแก่ผู้นั้นตามคำพิพากษา มิใช่กำหนดโทษที่เหลืออยู่หลังจากที่ผู้นั้นหลบหนี เช่น ศาลมีคำพิพากษาให้จำคุก 20 ปี ผู้นั้นรับโทษไปแล้ว 18 ปี จึงหลบหนี อายุความล่องเลยการลงโทษนับตั้งแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนี คือ 20 ปี ตามมาตรา 98(1) จะถือว่าเหลือเวลาจำคุกอีก 2 ปี และเหลืออายุความล่องเลยการลงโทษอีก 10 ปี ตามมาตรา 98(3) ไม่ได้

"ล่องเลยการลงโทษ" คือ ถ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ไม่ได้ตัวผู้นั้นมารับโทษให้ครบถ้วนภายในกำหนดเวลาตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 อนุมาตรา (1) ถึง (4) ซึ่งเป็นอายุความลงโทษผู้กระทำความผิด เมื่อพ้นกำหนดอายุความตามประมวล

⁴⁸ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1090.

กฎหมายอาญามาตรา 98 อนุมาตรา (1) ถึง (4) เป็นอันล่องเลยการลงโทษผู้นั้น จะลงโทษผู้นั้นตามคำพิพากษาดังกล่าวไม่ได้

ข้อสังเกต

(1) เหตุทุเลาการลงโทษจำคุกไม่ส่งผลต่อการนับอายุความล่องเลยการลงโทษ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 246 บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจสั่งให้ทุเลาการบังคับให้จำคุกไว้ก่อนจนกว่าเหตุอันควรทุเลาจะหมดไป ในกรณีต่อไปนี้

- (1) เมื่อจำเลยวิกลจริต
- (2) เมื่อเกรงว่าจำเลยจะถึงอันตรายแก่ชีวิตถ้าต้องจำคุก
- (3) ถ้าจำเลยมีครรภ์ตั้งแต่เจ็ดเดือนขึ้นไป
- (4) ถ้าจำเลยคลอดบุตรแล้วยังไม่ถึงเดือน

ในระหว่างทุเลาการบังคับอยู่นั้นให้ศาลสั่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจนัดให้บุคคลดังกล่าวอยู่ในความเหมาะสมในสถานที่อันควร”

ตามหลักประมวลกฎหมายอาญามาตรา 98 อายุความล่องเลยการลงโทษนับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดหรือนับแต่วันที่ผู้กระทำความผิดหลบหนีเท่านั้น สำหรับการที่ศาลสั่งให้ทุเลาการลงโทษตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 246 ไม่ส่งผลต่อการนับอายุความล่องเลยการลงโทษ นั่นคือไม่เป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ อายุความล่องเลยการลงโทษยังคงดำเนินไปเรื่อยๆ

(2) เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ผู้นั้นยังมิได้รับโทษหรือได้รับโทษแล้วหลบหนี อายุความฟ้องคดีในความผิดฐานหลบหนีไปในระหว่างที่ถูกคุมขังตามอำนาจของศาลตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 191 จะเริ่มนับในวันเดียวกับอายุความล่องเลยการลงโทษ เช่น ศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลย 10 ปี ดังนั้นอายุความล่องเลยการลงโทษคือ 15 ปีนับแต่ที่จำเลยหลบหนี ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 98(2) ส่วนความผิดฐานหลบหนีที่คุมขังตามอำนาจของศาลตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 191 มีอายุความฟ้องร้องคดี 10 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95(3) นับแต่วันเกิดเหตุหรือวันที่หลบหนี

2.7 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญา

สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาจะมีสภาพบังคับที่เกี่ยวกับศาล เกี่ยวกับพนักงานอัยการ เกี่ยวกับพนักงานสอบสวน และเกี่ยวกับความผิด ดังต่อไปนี้

2.7.1 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาที่เกี่ยวกับศาล

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39(6) บัญญัติว่า “สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับเมื่อคดีขาดอายุความ” เมื่อคดีขาดอายุความ การฟ้องจึงทำไม่ได้ ถ้ามีขึ้นหรือคดีขาดอายุความเพราะจำเลยหลบหนีจนพ้นกำหนดอายุความ แม้จำเลยจะไม่อ้างขึ้น ศาลก็ต้องยกอายุความขึ้นใช้เอง เพราะเป็นข้อที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน⁴⁹ เช่น ปัญหาเรื่องคดีโจทก์ขาดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 เป็นข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เอง⁵⁰ เป็นต้น ส่วนกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 185 บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดก็ดี คดีขาดอายุความแล้วก็ดี ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป” เป็นกรณีที่ศาลเห็นคดีขาดอายุความแล้ว จึงพิพากษายกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป เช่น โจทก์ฟ้องจำเลย โดยที่โจทก์และศาลเห็นว่าคดียังไม่ขาดอายุความ ศาลจึงสั่งประทับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณาต่อมามีข้อเท็จจริงว่าคดีขาดอายุความแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 185 จึงให้ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป

เมื่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 39(6) บัญญัติห้ามฟ้องคดีอาญาที่ขาดอายุความแล้ว ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 มาตรา 96 และมาตรา 97 จึงไม่ได้บัญญัติไว้ว่า เมื่อคดีขาดอายุความแล้ว ห้ามไม่ให้ฟ้องคดีนั้นต่อศาล หรือห้ามมิให้ศาลรับคดีไว้พิจารณา แต่ถ้าฟ้องของโจทก์ได้กระทำโดยมีสิทธิฟ้องแต่มาขาดอายุความลงภายหลังเพราะจำเลยหนีหรือวิกลจริตเป็นต้น ศาลจะไม่ยกฟ้อง แต่มีคำสั่งจำหน่ายคดี เพราะสิทธินำคดีมาฟ้องระงับไป⁵¹

กรณีที่ศาลไต่สวนมูลฟ้องในกรณีที่ราษฎรเป็นโจทก์ เมื่อโจทก์ยื่นคำฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในอายุความแต่ศาลไต่สวนมูลฟ้องแล้วลงเลยกำหนด

⁴⁹ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1095.

⁵⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 2633/2527

⁵¹ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1095.

อายุความ ก็ไม่ถือว่าคดีนี้ขาดอายุความ อย่างไรก็ตามก็ตีถ้าศาลสั่งว่าคดีมีมูล แต่ยังไม่ได้ตัวจำเลยมา ศาลจนคดีนั้นขาดอายุความ ถือว่าคดีขาดอายุความ เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติว่า “ถ้าไม่ได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายในกำหนดเวลาที่กำหนดเอาไว้ เป็นอันขาดอายุความ” คือโจทก์ต้องฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลหรือได้ตัวผู้กระทำความผิดมายังศาลภายหลังก็ได้ แต่ต้องก่อนอายุความที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 กำหนดเอาไว้

อายุความร้องทุกข์เป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีอาญา ความผิดอันยอมความได้ ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการเท่านั้น ไม่รวมถึงศาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 “...ในกรณีความผิดอันยอมความได้ ถ้าผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ” เช่น ผู้เสียหายไม่ได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลภายในกำหนดสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ศาลย่อมรับฟ้องนั้นไว้พิจารณาได้เพราะอายุความร้องทุกข์ไม่ใช่เงื่อนไขในการดำเนินคดีอาญาของศาล

อายุความล่วงเลยการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 อายุความบังคับค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 99 หรืออายุความบังคับวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 100 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 101 เป็นการบังคับคดีหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว จึงเป็นเรื่องของโจทก์และกรมราชทัณฑ์ที่จะต้องคอยดูแลและติดตามให้การบังคับโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล อย่าให้ล่วงเลยอายุความที่กำหนดไว้สำหรับโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้น⁵² นอกจากนี้ถ้าไปทำความผิดขึ้นในภายหลัง ก็ไม่ขัดขวางแก่การที่จะใช้วิธีการกักกันตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 41 หรือเพิ่มโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 92 และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 93 ซึ่งถือเอาการที่ผู้นั้นเคยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกเป็นใหญ่ จะได้รับโทษจริงตามคำพิพากษานั้นหรือไม่สำคัญ⁵³

⁵² สมพร พรหมพิตร, อายุความแพ่ง-อาญา และคดีแพ่งเกี่ยวกับคดีอาญา, หน้า 176-177.

⁵³ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1096-1097.

2.7.2 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาที่เกี่ยวกับพนักงานอัยการ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 บัญญัติว่า "ในกรณีที่มีคำสั่งไม่ฟ้อง และคำสั่งนั้นไม่ใช่ของอธิบดีกรมอัยการ ถ้าในนครหลวงกรุงเทพธนบุรีให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสนออธิบดีกรมตำรวจ รองอธิบดีกรมตำรวจ หรือผู้ช่วยอธิบดีกรมตำรวจ ถ้าในจังหวัดอื่นให้รีบส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมกับคำสั่งไปเสนอผู้ว่าราชการจังหวัด"

ตามระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ข้อ 29 เรื่องการออกคำสั่งกรณีสิทธิฟ้องคดีอาญาระงับ บัญญัติว่า "สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับไปโดยกรณีดังต่อไปนี้

- (1) ผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตาย
- (2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัวเมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

- (3) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง
- (4) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น
- (5) เมื่อคดีขาดอายุความ
- (6) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

ในกรณีที่สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับ ให้พนักงานอัยการสั่งว่า "สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับเพราะ (ระบุนกรณีสิทธิฟ้องคดีอาญาระงับ) ยุติการดำเนินคดี" โดยไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรา 145 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การสั่งยุติการดำเนินคดีกรณีสิทธิฟ้องคดีอาญาระงับตามข้อ 28 (1) ให้หัวหน้าพนักงานอัยการ หรือรองหัวหน้าพนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้พิจารณาสั่งสำหรับกรณีสิทธิฟ้องคดีอาญาระงับตาม (2) (3) (4) (5) และ (6) ให้รองอัยการพิเศษฝ่ายหรือรองอัยการพิเศษประจำเขต แล้วแต่กรณีเป็นผู้พิจารณาสั่ง

เพื่อประโยชน์ในการสั่งคดีตามข้อนี้ ให้พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้พยานมาเพื่อซักถามได้ และเมื่อมีคำสั่งยุติการดำเนินคดีตามข้อนี้ ให้พนักงานอัยการแจ้งคำสั่งยุติการดำเนินคดีแก่พนักงานสอบสวน เพื่อแจ้งให้ผู้ต้องหาและผู้ร้องทุกข์ทราบโดยเร็วโดยอนุโลมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 146

ถ้าความปรากฏหลังว่าเหตุในการออกคำสั่งไม่ถูกต้อง ให้หัวหน้าพนักงานอัยการทำความเห็น แล้วส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปให้อัยการพิเศษฝ่ายหรืออัยการพิเศษประจำเขตแล้วแต่กรณีเป็นผู้พิจารณาสั่งเพิกถอนคำสั่งนั้น"

เมื่อพนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา พนักงานอัยการต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 145 แต่ถ้าคดีอาญานั้นขาดอายุความ ถือว่าสิทธินำคดีอาญานั้นไปฟ้องของพนักงานอัยการเป็นอันระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(6) โดยพนักงานอัยการจะสั่งว่า "สิทธิฟ้องคดีอาญาระงับเพราะคดีขาดอายุความ ยุติการดำเนินคดี" โดยพนักงานอัยการไม่ต้องปฏิบัติตามระเบียบกรมอัยการว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2528 ข้อ 29

2.7.3 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาที่เกี่ยวกับพนักงานสอบสวน

เงื่อนไขที่ให้อำนาจสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวห้ามมิให้ทำการสอบสวน เว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบ"

ถ้าคดีอาญาขาดอายุความ พนักงานสอบสวนจะไม่สอบสวนก็ได้ ในความผิดอันยอมความได้หรือความผิดต่อส่วนตัว ถ้าผู้เสียหายมาร้องทุกข์เกินสามเดือนนับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้ว พนักงานสอบสวนจะไม่สอบสวนก็ได้ เพราะว่าการร้องทุกข์เกินสามเดือนนี้ ถือเสมือนว่าไม่มีการร้องทุกข์เลย จึงต้องห้ามมิให้มีการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 วรรคท้าย

คดีที่ขาดอายุความส่งผลต่อหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 บัญญัติว่า "หมายจับคงใช้ได้อยู่นกว่าจะจับได้ เว้นแต่ความผิดอาญาตามหมายนั้นขาดอายุความหรือศาลซึ่งออกหมายนั้นได้ถอนหมายคืน" ในกรณีมีการออกหมายจับผู้ต้องหาหรือจำเลย พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามหมายจับนั้น ถ้าความผิดตามหมายจับขาดอายุความ ถือว่าหมายจับนั้นหมดสภาพบังคับไป ดังนั้น เมื่อหมายจับสิ้นสุดลงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 68 การสอบสวนก็ต้องยุติ การควบคุมก็มีต่อไปไม่ได้ ถ้าโจทก์ฟ้องคดีเข้ามาโดยไม่มีสิทธิเพราะสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับแล้ว ศาลจะไม่รับฟ้องหรือจะยกฟ้องเสียก็ได้⁵⁴

⁵⁴ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1, หน้า 1096.

2.7.4 สภาพบังคับของอายุความในคดีอาญาที่เกี่ยวกับความผิด

ความแตกต่างระหว่างกำหนดอายุความฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 กับอายุความล่วงเลยการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 กล่าวคือ อายุความฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 บัญญัติ "สำหรับความผิดต้องระวางโทษ..." เป็นโทษที่กฎหมายกำหนดสำหรับความผิดนั้น ๆ แต่อายุความล่วงเลยการลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 98 บัญญัติ "สำหรับโทษ..." เป็นโทษตามคำพิพากษาของศาล มิใช่โทษตามที่กำหนดไว้ในตัวบทสำหรับความผิดนั้น ๆ

ในบางความผิด กฎหมายมีระวางโทษขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ เช่น ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 301 บัญญัติว่า "หญิงใดทำให้ตนเองแท้งลูก หรือยอมให้ผู้อื่นทำให้ตนแท้งลูก ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ" ให้เอาโทษจำคุกสามปีเป็นตัวตั้งเพื่อเทียบอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 หรือ ความผิดฐานหมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 บัญญัติว่า "ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ" ให้เอาโทษจำคุกหนึ่งปีเป็นตัวตั้งเพื่อเทียบอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95

การกระทำความผิดบางอย่าง กฎหมายมีบทเพิ่มโทษด้วย เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 334 เป็นลักทรัพย์ธรรมดา "ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี" ถ้าเป็นการลักทรัพย์ที่เป็นเหตุจรรยาที่เข้าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 อนุมาตรา (1) ถึง อนุมาตรา (12) "ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี" ก็ให้เอาโทษจำคุกห้าปีเป็นตัวตั้งเพื่อเทียบกำหนดอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 หรือถ้าความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 335 วรรคแรกเป็นการกระทำต่อทรัพย์ที่เป็นโค กระบือ เครื่องกล หรือเครื่องจักรที่มีอาชัปกสิกรรมมิไว้สำหรับประกอบกสิกรรม "ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบปี" ต้องเอาระวางโทษที่เพิ่มขึ้น คือโทษจำคุกสิบปีเป็นตัวตั้งเพื่อเทียบกับอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95